

Sociologie přednáška 2011-2012

1. hodina: Úvodní blok

- přehled literatury

Co je to sociologie

1. CO JE SOCIOLOGIE (socius + logos) – (společnost + věda)

Co je to společnost? – obvyklá odpověď – lidé okolo mě, ve státě, kde žiji.

- Ale zároveň jejich jednání. Nesmírně komplikovaná souhra mnoha jedinců. (př.: Aby fungoval podnik, musí mnoho lidí přesně vědět, jak se mají každý den chovat. Zdá se to automatické. Ale např. při přerodu komunistické do kapitalistické společnosti se začínají podniky chovat jinak – kdo to nedokáže, vypadává ze hry.)
- čili zájem o to, jak se lidé v určité společnosti navzájem chovají, jak spolu vycházejí, jak se organizují, jak dosahují úspěchu, ...
- klíčový předpoklad (Lidé svým chováním vytvářejí společnost, ale zároveň chování lidí hrozně silně ovlivněno tím, v jaké společnosti žijí)
  - život lidí v různých koutech světa zcela odlišný (eskymáci – lidé domova x černoši – lidé venku (+ Romové))
    - i v rámci 1 státu velké odlišnosti
    - přitom zjevně nejde (jen) o individuální odlišnosti lidí tam žijících (změna života při stěhování)
      - ergo: odlišná společnost, funguje to tam jinak.
- **Potřeba orientace ve světě, zjištění, jak vlastně mechanismy ve společnosti fungují, je obecná. Sociologie ji spíše jen usměrňuje do systematictějšího pohledu.**

Otázky jednotlivce	Systematictější otázky sociologie
Jak dosáhnout úspěchu?	Jak se ve společnosti dosahuje jakého postavení?
Jak se chránit před zločincem?	Jak redukovat kriminalitu? (co je krim. chování, proč se tak lidé chovají?)
Jak vychovávat děti?	Jaké vlivy působí na děti, jaké jsou ceněné způsoby jednání?
Mám věřit televizi?	Jaký obraz reality televize nabízí?
Proč soused chodí do kostela?	Co je to religiozita? kde se bere?

Sociologie tedy jako rádce, a zároveň často oponent „zdravého selského rozumu“.

- (odstup od toho, co se zdá být samozřejmé, ukázat, že to vlastně samozřejmé být nemusí)
- př: nezaměstnanost: selský rozum: kap: vlastní selhání
kom: selhání státu

sg: nezaměstnanost vytvářejí individuální, ale i sociální vzorce ve společnosti (průmyslový vývoj, pol. změna, ...)

př: přirozenost rodiny (m+t+s+d) – co je na tom přirozeného, komu to slouží, k čemu to vede, mění se to, (útlak žen, agent kapitalismu, mechanismus podrobení občanů, základ fungující společnosti)

př.: přirozenost nákupu kávy v obchodě – něco zcela normálního, na co mám právo. – Ale: uvědomit si celou strukturu, která za tím stojí. Existence globálního podniku, podmínky výrobců, spotřeba energie a vody, ...)

Společnost samozřejmě zkoumá i mnoho jiných věd:

Stud. úkol: příklady věd a co zkoumají

(sociální vědy)

Specifikum sociologie:

Sociologie nebere ostatním společenským vědám jejich témata, ale snaží se vidět je v souvislosti s ostatními věcmi, které se ve společnosti dějí. (se sociálními jevy) Sociální jev: věci, které souvisejí s lidskou činností a vztahy. (padající kámen ne, hozený kámen ano)

- většinu událostí a jevů možno zkoumat z různých stran:

Příklady sociologického pohledu:

ekonomická krize

- o co jde – firmy ztrácí odbyty, propouštějí, to snižuje kupní sílu

- ekonomický pohled: vliv na výkonnost podniků, role finančních institucí, role státních zásahů, ...

- sociologický pohled: jak se dále projeví v životě lidí a jejich vztazích

- jaký vliv na fungování politického systému

- jaký vliv na rodinný život

- jak ji ovlivňují masmédiá

- jsou k tomu některé kultury náchylnější? jak se s ní vyrovnávají?

Vznik kapitalismu

- Weberova „protestantská etika“ nutí osvědčit svou úspěšnost v tomto životě, to teprve dává jistou naději na spásu: neustále odkládaná slast, reinvestice.

Význam sociologie pro sociální práci:

1: Pochopení člověka a jeho problémů (klienta) v souvislosti se sociálním pozadím. (Př. Romové – nevím-li nic o jejich kultuře, o jejich životních podmínkách, o jejich rodinných vztazích (společnost), nemohu jim kvalifikovaně pomoci.

2: nalézání problémů (role ženy v rodině, problematika ústavů sociální péče, chudoba ve společnosti)

3: hlubší rozhled nad problematikou sociálních problémů

jejich geneze, rizika, historické varianty, možnosti politického řešení, ... (př: krize rodiny – odkud se bere, je možný návrat k tradiční rodině, v jakém smyslu,...)

4: rozpracovaná metodologie sběru informací (zjišťování potřeb, názorů, efektivity, spokojenosti)

Hlavní téma sociologie – MODERNÍ SPOLEČNOST (resp. sociální jednání lidí v moderní společnosti)

Společnost, jak se rozvinula v Evropě a USA v 19. století.

19. století v Evropě obrovskou přeměnou zažitého společenského pořádku. (Století rozmachu i krizí)

- Rozmach techniky (parní stroj, balóny, fabriky, těžba, paroplavba...) – obrovská důvěra v lidský pokrok, ve schopnosti podmanit si přírodu, ale také racionálně zvládnout „společenské děje“.
- Společenská krize. (Keller: sociologie je produktem krize)
  - politická – Francie: revoluce ústí v teror, Napoleon, restaurace
dějinný exkurz do Francie: 18. století – absolutismus, panovník od Boha, je jediným reprezentantem státu a lidu.
Moc: Bůh – panovník – lidí (zákonodárství jasně pochopitelné)
1789: velká francouzská revoluce – nejen pád Bastily, ale hlavně poprava panovníka – konec starého myšlenkového schématu o pořádku ve společnosti. (Rousseau – veškerá moc pochází z lidu)
    - ale: chaos, tisíce poprav, teror.
  - Nástup Napoleona k moci – podrobení prakticky celé Evropy vojensky, síla sjednoceného národa, pak pád, restaurace, ale 1830 a 1848 opět revoluce (Hugo)
    - Rakousko – pád Německého císařství
    - nacionalismus (francouzský, německý, český...)
    - krize legitimacy
  - sociální širokých – masová urbanizace – vznikání proletariátu, rozpad rodinných vazeb
    - komunismus a socialismus
    - naprosté otevření trhu, konec stavovských omezení (vše se stává předmětem tržních vztahů (i lidská práce, de facto člověk sám))
  - náboženská – sílící kritika náboženství, růst ateismu
    - Marx – náboženství opium lidstva, Nietzsche – morálka obranou slabých
    - zpochybnění existence Boha, ale i autority a moci církve (papežský stát).
- později sociologii nazváno: *krize tradiční společnosti a vznikání společnosti moderní.*

Sociologie reakcí na tyto převratné změny ve společnosti, snaha o nalezení rozumného společenského uspořádání, které zaručí relativně stabilní společenský řád.

Idea sociologie jako nejvyššího garanta společnosti COMTE (1798-1857)

- typické je, že sociologie ve svých počátcích se snaží najít zákony vývoje společnosti a pomocí těchto zákonů jednak vysvětlit minulost a jednak předvídat budoucnost. (sg jako „sociální fyzika“)

Některé klasické koncepce z 19. století, ve kterých se vnímání zlomu tradiční a moderní společnosti jasně patrné:

H. SPENCER: rozlišení společnosti vojenské a průmyslové

- vojenská* - všechny aktivity organizovány kolem válčení
- moc vojenských vůdců zasahuje do všech detailů života, činnosti se vykonávají z donucení, svoboda jedinců omezena.
- snaha o ovládnutí nových území a o obranu starých
- průmyslová* - založena na hodnotě autonomie a osobní svobody členů.
- orientace na produkování nových hodnot
- soužití založeno na dobrovolné kooperaci

Jednoznačně upřednostňuje společnost průmyslovou, jakou představuje třeba jeho Anglie 19. století, i když i tam ještě vidí spíš přechodnou fázi. Spol. průmyslová je zákonitou vývojovou fází spol. vojenské.

F. TÖNNIES: rozlišení *pospolitosti (Gemeinschaft)* a *společnosti (Gesellschaft)*

- Gemeinschaft* - sociální útvar spočívající na pozitivních sociálních vazbách mezi svými členy (přátelství, pokrevní vazby)
- sociální skupiny malé, přehledné
- zájmy členů skupiny převážně totožné
- Gesellschaft* - rozsáhlé moderní celky
- jedinec se jich účastní jen kvůli svému osobnímu zisku
- zájmy jednotlivých členů velmi odlišné

Tönnies preferuje tradiční *Gemeinschaft*, je pro něj prostředím, které je k člověku vstřícnější než moderní společnost.

Popř. Marx, Foucault

Co je z toho vidět:

Moderní společnost

- 1: zdroj velkého očekávání:
  - svoboda jedince (vysvobození z rodiny, vesnice, náboženství, možnost dosahovat úspěchu, ...
  - racionální organizace práce – růst efektivity
  - průmyslová výroba – odstranění nedostatku, život v hojnosti
  - odstraňování sociálních nerovností
  - redukce násilí, pokles válečných konfliktů
  - odstranění náboženských předsudků, stále lepší poznání člověka a světa
- 2: zdroj obav:
  - citové vazby jedince
  - rostoucí disciplinace jedince, každý má být jen správně pracující kolečko
  - orientace jedince ve stále složitějším světě
  - rozpad norem

- růst nerovností

ZÁKLADNÍ PŘÍSTUPY SOCIOLOGIE KE SPOLEČNOSTI

Základní otázka v sociologii: Jak je vůbec možný ve společnosti řád? (Jak to, že společnost funguje a že funguje právě takto? – Lidem se daří se zkoordinovat, vystupují jako součást mechanismu)

dvě možné hlavní odpovědi:

Konsenzuální teorie

Řád vyplývá z toho, že lidé jsou schopni konsenzu (dohody) ohledně základních sdílených hodnot.

- kvůli tomu se lidé zavazují dodržovat určitá pravidla, protože je to pro ně všechny výhodné.

(př: nesamozřejmost řádu na přednáškách)

- Všichni jsou ochotni akceptovat normy, protože jim všem přednáška něco dává. (sdílejí hodnoty, které jsou realizovány přednáškou)
- společnost má tendenci fungovat bez problémů, občasné odchylky od řádu jsou nežádoucí a je třeba je odstranit.

Jak dojde v takové společnosti ke změně?

- změni se potřeby lidí nebo vnější podmínky
- př. změna fungování přednášek: - změnila se potřeby a obsah vzdělání.

Teorie konfliktu

Existující společenský řád není výhodný pro všechny, ale jen pro některé skupiny. Tyto skupiny ho udržují silou. Lidé spíše bojují jeden proti druhému, než aby se snažili dobrovolně se podřít řádu.

- př.: přednášející má v rukou moc a on určuje, jak bude přednáška vypadat. Kdo se nepodřítí, je sankcionován.

Jak dojde ke změně?

- v konfliktu o moc začnou vítězit studenti (studentské bouře 60. let.

studentský úkol:

Co si o těchto dvou přístupech myslí, ke kterému by se spíše přihlásili?